

เรือนร่างกวีนิพนธ์การเมือง 4 เหตุการณ์

FORMS OF POLITICAL POETRY IN 4 POLITICAL INCIDENTS

ปราโมทย์ ะวิน¹ | PRAMOTE RAWINดารพร ศรีม่วง² | DARAPORN SRIMUANG

ABSTRACT

Political poetry is a work created by a poet to express his or her views on politics. It takes a role of “medium” and “tool” to express political views. There are distinguishable “forms” of creativity in terms of prosody, choice of words, and literary devices for each political incident. The political incidents referred to in the poetry are of October 14, 1973; October 6, 1976; May 1992; and September 19, 2006 and May 2010 combined.

Keywords : political poetry, form of political poetry, political incident

บทคัดย่อ

กวีนิพนธ์การเมืองเป็นงานเขียนที่กวีสร้างขึ้นเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมือง โดยมีบทบาทเป็น “สื่อ” ตลอดจนเป็น “เครื่องมือ” ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง มี “รูปแบบ” การสร้างสรรค์ทั้งในด้านการใช้ ฉันทลักษณ์ การใช้คำ และการใช้โวหาร เป็นของเฉพาะในแต่ละเหตุการณ์ทางการเมือง ซึ่งเหตุการณ์ทางการเมืองนี้ ได้แก่ 14 ตุลาคม 2516, 6 ตุลาคม 2519, พฤษภาคม 2535 และ 19 กันยายน 2549 กับพฤษภาคม 2553

คำสำคัญ : กวีนิพนธ์การเมือง, รูปแบบกวีนิพนธ์การเมือง, เหตุการณ์ทางการเมือง

บทนำ

กวีนิพนธ์การเมือง เป็นกลุ่มบทกวีที่กวีเขียนขึ้นเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมือง โดยคุณสมบัตินงานเขียนประเภทกวีนิพนธ์ ย่อมแสดงถึงงานเขียนที่ “รับได้เร็ว คิดได้ชัด และรู้สึกได้แรง” (ไพลิน รุ่งรัตน์, 2550: 16) ยิ่งต้องมาเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางการเมือง

^{1, 2} อาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ยิ่งสะท้อนถึงบทบาทที่ไม่เพียงแต่การเป็น “สื่อ” เท่านั้น หากยังรวมถึงการเป็น “เครื่องมือ” ที่ใช้เพื่อสร้างความรู้สึกรักนึกคิดถึงทางด้านการเมือง

คำว่า กวีนิพนธ์การเมือง หรือบทกวีการเมือง ไม่ปรากฏว่ามีใครให้ความหมายไว้เฉพาะ พบได้แต่ในการใช้เรียกแทนกันกับคำว่า บทกวีแนวเพื่อชีวิต เช่น การตั้งข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับบทกวีการเมืองของภิญโญ กองทอง ที่มีการใช้คำ “บทกวีการเมือง” แทนคำ “บทกวีแนวเพื่อชีวิต” (ภิญโญ กองทอง, 2545: 106) ซึ่งบทกวีแนวเพื่อชีวิต อยู่ในกลุ่มวรรณกรรมเพื่อชีวิต มีผู้สันนิษฐานถึงจุดเริ่มต้นว่า “น่าจะมาจากการก่อเกิดแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิต ที่ดีพิมพ์เผยแพร่ทางบทความต่างๆ ในช่วงพ.ศ. 2490-2495 (เร็นฤทัย สัจจพันธุ์, 2541: 11) ดังนั้น ในบทความนี้ คำว่า “กวีนิพนธ์การเมือง” หรือบทกวีการเมือง ผู้เขียนขอใช้ในความหมายเดียวกับคำว่า “บทกวีแนวเพื่อชีวิต”

มีผู้วิจัยเรื่องแนวคิดประชาธิปไตยในกวีนิพนธ์การเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า ได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมการเมืองพบว่างานส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเหตุการณ์สำคัญทางการเมือง โดยเฉพาะ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 (ธงชัย แซ่เจี๋ย, 2555: 30) นี่เป็นหลักฐานยืนยันว่าการศึกษาค้นคว้าด้านงานวรรณกรรมการเมืองกับเหตุการณ์ทางการเมืองทั้งสองเหตุการณ์มีผู้นิยมทำกัน ส่วนในบทความนี้ผู้เขียนได้ขยายการศึกษาค้นคว้า ครอบคลุมถึงเหตุการณ์พฤษภาคม 2535, 19 กันยายน 2549 และพฤษภาคม 2553 ซึ่งเป็นเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยที่สำคัญในปัจจุบัน โดยมุ่งศึกษากระบวนการใช้ “ภาษา” ของกวีนิพนธ์การเมือง “อันเป็นเนื้อหาหนังสือของตัวบท” (นพพร ประชากุล และชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์, 2539-2540: 37) ซึ่งผู้เขียนใช้ในคำเรียกสละสลวยว่า “เรื่อนร่าง” หรือศัพท์ทางการ ในภาษาไทย คือ “รูปแบบ” ในภาษาอังกฤษ คือ “Form” นั่นเอง

การศึกษาระบบการใช้ภาษาหรือรูปแบบของกวีนิพนธ์การเมืองนี้ ผู้เขียนได้พิจารณาตัวบทกวีนิพนธ์การเมืองหรือบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ทางการเมืองไทยทั้ง 4 ได้แก่ 14 ตุลาคม 2516, 6 ตุลาคม 2519, พฤษภาคม 2535 และ 19 กันยายน 2549 กับพฤษภาคม 2553 (กรณีเหตุการณ์ 19 กันยายน 2549 และพฤษภาคม 2553 ถือเป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องกันอย่างมีนัยสำคัญ เพราะการรัฐประหารเมื่อ 19 กันยายน 2549 นำไปสู่การชุมนุมต่อต้านจากประชาชนผู้ไม่เห็นด้วยกระทั่งเกิดเหตุการณ์พฤษภาคม 2553 ตามมา จึงจัดบทกวีที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เหล่านี้ไว้ในกลุ่มเดียวกัน) จำนวนทั้งสิ้น 240 บท จากสื่อต่างๆ เช่น สื่อออนไลน์ หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร โดยมุ่งวิเคราะห์การใช้ภาษาใน 3 ด้าน ได้แก่

1. การใช้ฉันทลักษณ์
2. การใช้คำ ในที่นี้คือการใช้คำในลักษณะนอกเหนือจากการใช้คำที่เป็นโวหาร
3. การใช้โวหาร ในที่นี้คือการใช้คำในลักษณะเป็นโวหารภาพพจน์ (Figure of speech) (สายทิพย์ นุกุลกิจ, 2539: 79-87) คือ การใช้ถ้อยคำเพื่อให้เกิดเป็นภาพขึ้นมา หรือ “คำสร้างภาพ” ได้แก่ การใช้คำเปรียบเหมือนหรืออุปมาอุปไมย (Simile) การใช้คำเปรียบเป็นหรืออุปลักษณ์ (Metaphor) การใช้คำแทนความหมายหรือสัญลักษณ์ (Symbol) การใช้คำสื่อเรื่องราวเปรียบเทียบหรืออุทาหรณ์ (Analogy) การใช้คำถามชวนคิดหรือปฏิจฉนา (Rhetorical-question) การใช้คำกล่าวทำความหรือการอ้างถึง (Allusion) การใช้คำขัดแย้งกันหรือปฏิกาคพจน์ (Paradox) การใช้คำกล่าวเกินจริงหรือติพจน์ (Hyperbole) การใช้คำแสดงผลสัมผัสผิดปกติหรืออวาตพากย์ (Synesthesia) การใช้คำเลียนเสียงหรือสัทพจน์ (Onomatopoeia) การเฉียงคำหรือสมพจน์หรืออนุนามนัย (Synecdoche) การแทนคำหรือนามนัย (Metonymy) และ การใช้คำแสดงอาการเหมือนคนหรือบุคลาธิษฐาน (Personification)

การใช้ฉันทลักษณ์

1. การใช้ฉันทลักษณ์ ในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จากจำนวนบทกวีทั้งหมด 50 บท พบว่ามีการใช้ฉันทลักษณ์หลากหลาย โดยแบ่งได้ 6 กลุ่ม ดังนี้

ก. กลอน มีเป็นจำนวนมากที่สุด 30 บท โดยส่วนใหญ่เป็นกลอนสุภาพหรือกลอนแปด 28 บท มีกลอนหก 1 บท และกลอนสี่ 1 บท

ข. กาพย์ มากเป็นอันดับสอง คือ 10 บท โดยเป็นส่วนใหญ่เป็นกาพย์ยานี 11 จำนวน 9 บท ส่วนอีกบทเป็นกาพย์ฉบั้ง 16

ค. กลอนไร้ฉันทลักษณ์ หรือกลอนเปล่า มี 4 บท

ง. ฉันทลักษณ์ผสม มี 2 บท โดยเป็น “ลิลิต” (โคลงผสมร่าย) และเป็นกาพย์ยานี 11 ผสมกลอนสุภาพ

จ. รูปแบบอื่นผสม คือ มีการใช้ลีลาหรือทำนองอื่นมาใช้ร่วมด้วย มี 2 บท โดยมีการใช้ลีลาทำนองเพลงกล่อมเด็ก ส่วนอีกบทเป็นกลอนที่ใช้สำหรับขับร้องในวงดนตรีไทย

ฉ. ฉันทลักษณ์เลื่อน คือระบุไม่ได้ว่าเป็นฉันทลักษณ์ประเภทใด มี 2 บท โดยบทหนึ่งระบุไม่ได้ว่าเป็นกาพย์ยานี 11 เพราะจำนวนคำส่วนใหญ่ในแต่ละวรรคมี 5 คำ ในขณะที่กาพย์ยานี 11 วรรคแรกและวรรคสาม มี 5 คำ วรรคสองและวรรคสี่ มี 6 คำ และ

อีกบทระบุนั้นไม่ได้ว่าเป็นกลอนสุภาพหรือเป็นกาพย์ยานี 11 เพราะบางส่วนก็เป็นกาพย์ยานี 11 บางส่วนก็เป็นกลอนสุภาพ

2. การใช้ฉันทลักษณ์ในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 จากจำนวนบทกวีทั้งหมด 51 บท พบว่ามีการใช้ฉันทลักษณ์หลากหลาย โดยแบ่งได้ 6 กลุ่ม ดังนี้

ก. กลอน มีเป็นจำนวนมากที่สุด 33 บท โดยเป็นกลอนสุภาพหรือกลอนแปดทั้งหมด

ข. กาพย์ มากเป็นอันดับสอง คือ 7 บท โดยเป็นกาพย์ยานี 11 ทั้งหมด

ค. โคลง มี 4 บท โดยเป็นโคลงสี่สุภาพ 3 บท และเป็นโคลงห้า 1 บท

ง. กลอนไร้ฉันทลักษณ์ หรือกลอนเปล่า มี 5 บท

จ. ฉันทลักษณ์ผสม มี 1 บท โดยเป็น “ลิลิต” (โคลงผสมร่าย)

ฉ. ฉันทลักษณ์เลื่อน คือระบุนั้นไม่ได้ว่าเป็นฉันทลักษณ์ประเภทใด มี 1 บท มีลักษณะเป็นกลอนสุภาพ ไม่เคร่งครัดจำนวนคำ แต่ต่างกลอนสุภาพคือเสียงวรรณยุกต์ที่ท้ายวรรคสองเป็นเสียงสามัญ ถ้าเป็นกลอนสุภาพส่วนนี้จะต้องเป็นเสียงจัตวา เป็นบทกวีที่มุ่งเขียนเป็น “เนื้อเพลง” ใช้ในการขับร้องเข้ากับจังหวะดนตรี

3. การใช้ฉันทลักษณ์ในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 จากจำนวนบทกวีทั้งหมด 63 บท พบว่ามีการใช้ฉันทลักษณ์หลากหลาย โดยแบ่งได้ 6 กลุ่ม ดังนี้

ก. กลอน มี 15 บท โดยส่วนใหญ่เป็นกลอนสุภาพหรือกลอนแปด 14 บท และกลอนหก 1 บท

ข. กาพย์ มี 8 บท โดยส่วนใหญ่เป็นกาพย์ยานี 7 บท และอีก 1 บท เป็นกาพย์ฉบัง 16

ค. กลอนไร้ฉันทลักษณ์ หรือกลอนเปล่า มี 29 บท

ง. โคลง มี 6 บท

จ. ฉันทลักษณ์ผสม มี 1 บท คือ ผสมระหว่างกาพย์กับกลอนสุภาพ

ฉ. ฉันทลักษณ์เลื่อน คือระบุนั้นไม่ได้ว่าเป็นฉันทลักษณ์ประเภทใด มี 2 บท คือบทหนึ่งมีลักษณะเว้นวรรค จัดรูปคำคล้ายโคลง แต่ไม่บังคับเสียงวรรณยุกต์และไม่บังคับจำนวนคำ มีคำคล้องจองหลายแห่งคล้ายร่าย และอีกบทมีท่วงทำนองคล้ายกาพย์ยานี 11 ผสมโคลงที่กำหนดคำในวรรคสุดท้าย (วรรคที่สี่) 2 คำ

.....
เคยจะขึ้นไปเปลี่ยนฟ้า
จะชะล้างความชื่นชม
พลันต้องมาพรากฝัน
หลงร่างแหอันแปรปรวน

เด็ดดาวมาให้คนชม
โลก – สังคมโสมมมวล
หลงคืนวันพลิกผันผวน
โถมายา...โถมดวงใจ...

ค. คำมีภาพขัดแย้งแต่ร่วมสร้างภาพ “การเมืองเรื่องสง่างาม” เช่น ภาพ
ร่ายรำท่ามกลางเลือด “ทาเด่นและเดือดพล่าน” ในบท “สิบสี่ตุลา” ของวิสา ศัญทัพ

ครบรอบปี...สิบสี่ตุลา
วีรกรรมอาชีวะที่กะเกณฑ์
รอยเลือดแลกเลือดเดือดพล่าน
สามัคคีมิตรสหายออกกร่ายรำ

ราชดำเนินเลือดทาปรากฏเด่น
ก็หนูนื่องเงืองเห็นเป็นประจำ
อาจหาญโหมรุกบุกกระหน่ำ
มุ่งนำประชาธิปไตยหมายทุน

2. การใช้คำในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519

ก. คำร่วมสัญลักษณ์สร้างความหมาย “การก้าวผ่านเพื่อก้าวสู่ชีวิตใหม่
ทางสังคมการเมือง” เช่น คำว่า “ดินสอ” ร่วมกับสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือ
“โดม” สร้างความหมายจุดเริ่มต้นหรือจุดความหวังของการก้าวผ่านชีวิตที่ถูกกระทำให้สิ้นสูญ
สู่ชีวิตใหม่ทางสังคมการเมือง ในบท “จากภูพานถึงลานโพธิ์” ของวัฒน์ วรรณยางกูร

ดินสอโดมธรรมศาสตร์เด่นสู่ศึก
หกตุลาเพื่อนเราล่วงลับ
เรามีเพียงมือเปล่ามันล้อมปราบ
เสียงเหมือนแตรงานศพขบสิ้นใจ
มันตามจับตามฆ่ามาถึงบ้าน
เราอดทนถึงที่สุดก็สุดทน

เพื่อจารึกหนีเลือดอันเดือดดับ
มันแค้นคับเดือดระอุออกคุไฟ
ระเบิดบาปกระสุนบ้ามาสาตใส่
สนามหญ้าคู้กิ้งกิ้งไอควาเลือดคน
อ้างหลักฐานจับเข้าคุกทุกแห่งหน
จึงเปลี่ยนหนทางสู่ขึ้นภูพาน

ข. คำเชื่อมโยงกับศาสนา และพระมหากษัตริย์ แสดงการเมืองเรื่อง
ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ในบท “บทสรุบทหกตุลา” ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ได้ใช้คำใน
การเชื่อมโยงศาสนา (พุทธ) เข้ากับเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมืองเมื่อ 6 ตุลาคม 2519
คือคำว่า “บาป” กับคำว่า “ระเบิด” เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องเป็นเรื่องเดียวกัน
ระหว่างการเมืองกับศาสนา และกับพระมหากษัตริย์ ด้วยการอ้างถึง “พระปกเกล้าฯ”

ระเบิดบาปกระสุนน้ำเป็นท่าฝน
ตะวันเดือดเลือดแดงแข่งประดัง
พิราบบินจากเบื้องหลังคาโบสถ์
คือรูปแบบสงครามที่จำลอง

.....
เจตนาคือประชาธิปไตย
ว่าอำนาจใช้เฉพาะคณะบุคคล
พระดำรัสสังฆกรรมความถูกต้อง
เป็นหลักการของประชาธิปไตย

คนกับคนเช่นฆ่าเหมือนน้ำคั่ง
พระเจดีย์เปล่งปลั่งประกายทอง
หกตุลามาหาโหดสยดสยอง
ระหว่างสองความคิดอันแหลมคม

พระปกเกล้าฯ ตรัสไว้ตั้งแต่ต้น
แต่เป็นของปวงชนประชาไทย
คือครรลองของประชาชนยิ่งใหญ่
อันลุ่มลึกในประเทศนี้

ค. คำสร้างภาพเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เป็นเรื่องประชาธิปไตยไร้
เดียงสา บท “เกิดวันที่ 6 ตุลาคม 2519” ของจิระนันท์ พิตรปรีชา ได้แสดงการทบทวน
พิจารณาเหตุการณ์ทางการเมือง 6 ตุลาคม 2519 โดยมุ่งการใช้คำ “ทารก” อยู่ในอาการถูก
“ทำแท้ง”

เมื่อสายใยในชาติขาดสะบั้น
ก่อนกำหนดเกิดถูกกำหนดเพื่อตาย
ร่างทารกอับลักขณ์ทะเลลึกหลุด
ประจันเหตุประเทศนี้เกิดวิกล

สิ้นสายกรรมมาตุคามไร้ความหมาย
เพียงลิ่มเลือดและร้ายคล้ายเศษคน
ซากมนุษย์ที่ชีวิตถูกปลิดปล้น
เกลื่อนถนนกันสังหาร...ลูกหลานใคร?

เช่นเดียวกับบทกวี “รำลึกทวนรอยเท้าแห่งวิถี” ของศักดิ์สิริ มีสมสืบ ที่มุ่งใช้คำ
แสดงภาพการละเล่นของเด็กที่เป็นตัวแทน “ความไร้เดียงสา”

นกระดาดชะทรหนกพล่านบินร่าร้อน
โครมครืนตื่นเตลิดกระเจิดกระเจิง
สาตกระสุนลูกข้ามะเลียงร้าวกระหน้า
ลูกตาดกแตกแหลละละ

ว่ายวอนเว้งฟ้า น้ำตาเจี๊ยง
เปิดเปิง...ปิ่นอ้อโปะะรัวโละละ
เจ้าตาคมลุ่มคว่ำลงโผละผละ
เลือดหยดหมาดหยาดหะดะมีดมณี

3. การใช้คำในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์พฤษภาคม 2535

ก. คำเชื่อมโยงกับศาสนา และพระมหากษัตริย์ แสดงการเมืองเรื่อง
ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ในบท “หกโหดหลังคืนวันวิสาข คนกับคนหันมาฆ่ากันเอง” ที่ไม่

ปรากฏชื่อผู้แต่ง แสดงให้เห็นถึงการใช้คำเชื่อมโยงกับศาสนา ซึ่งในที่นี้คือ ศาสนาพุทธ ได้แก่ คำว่า “วันวิสาข”

วันวิสาขผ่านไปเพียงข้ามวัน
เหตุการณ์ร้ายแรงเกิดขึ้นบนแผ่นดิน
สังคมเมือง—เมืองแห่งศาสนาพุทธ
ผู้คนเดินทางมาเรียกร้องประชาธิปไตย
ขับไล่นายกฯ ที่เคยยึดเผด็จการ

ในบท “พระคือผู้ดับทุกข์ของแผ่นดิน” ของนิรันดร กาญจนพันธุ์ แสดงถึง การใช้คำเชื่อมโยงกับพระมหากษัตริย์โดยชัดเจน คือ โดยการระบุชัดว่า “ขอพึ่งพระบารมี” ภายใต้ชื่อเรื่องชัดเจนเช่นกันว่า “พระคือผู้ดับทุกข์ของแผ่นดิน”

ฝูงชนสงบนิ่ง.....
ลวดหนามรายล้อม.....เป็นพร้อมลั่นไก
สัญญาณของการเข่นฆ่า.....น้ำตาฉ่นไหล
ได้โปรดเถอะ.....ฉันขอเห็นเป็นครั้งสุดท้าย
ฉันก้มลงกราบ.....
บนพื้นที่ร้อนระอุ.....ขอพึ่งพระบารมี

ข. คำขัดแย้งร่วมสร้างความหมายทางการเมือง คือการทำผิดหน้าที่ของ ทหาร ในบท “วันฟ้าสีหม่น เพลงบทใหม่ที่ไม่เหมือนเดิม” ของกวีผู้ไม่ปรากฏนาม มีการใช้คำ ที่มีภาพลักษณ์ความเข้มแข็ง เข้มงวด คือ “ทหาร” คู่กับคำว่า “ดอกไม้” ที่เป็นความสวยงาม อ่อนโยน

ดอกไม้ ดอกไม้ ดอกไม้หายไปไหน
ดอกไม้ ดอกไม้ ดอกไม้หายไปไหน
ทหารเอ๋ย ทหารเอ๋ย ทหารหายไปไหน
ทหารเขาหายไป ในสงคราม...
สนามรบ...ไม่กลับมา
เพลงบทเก่าเขาร้องมาว่าอย่างนั้น.
วันที่ฟ้าหม่น...บทเพลงเปลี่ยนไป
เพลงบทใหม่ที่ไม่เหมือนเดิม
ดอกไม้- ดอกไม้- -ดอกไม้หายไปไหน
ทหารเอ๋ย- -ทหารเอ๋ย- -ทหารเอ๋ยหายไปไหน

โน่น! เค้าไปเช่นฆ่าประชาชน

ค. คำเชื่อมโยงธรรมชาติแสดงความหมายทางการเมืองที่มีทั้งด้านดีและร้าย ในบท “ฝนแรก” ของจิระนันท์ พิตรปรีชา ได้ใช้ธรรมชาติในเดือนพฤษภาคม คือ ฤดูฝน มาเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมืองเดือนพฤษภาคม 2535 ที่เรียกว่า “พฤษภาทมิฬหรือพฤษภาเลือด” เพื่อแสดงให้เห็นว่าแม้มีความสูญเสีย แต่อีกด้านก็เป็นการบ่มเพาะ “ต้นกล้า” ทางประชาธิปไตย

ฝนแรก เดือนพฤษภา	รินสายมาเป็นสีแดง
ฝนเหล็กอันรุนแรง	ทะลวงร่างเลือดพร่างพราว
หลังนองท้องถนน	เป็นสายชลอันชื่นคาว
แหลกร่วงก็ตวงดาว	และแหลกร่วงก็ตวงใจ

ฝนแรกแทรกดินหาย	ฝากความหมาย ความทรงจำ
ฝากดินให้ชุ่มดำ	เลี้ยงชีพกล้าประชาธิปไตย

4. การใช้คำในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 19 กันยายน 2549 กับพฤษภาคม 2553

ก. คำศัพท์ทางการเมืองต่างถูกให้ความหมายทางการเมืองเหมือนกันหมด ในบท “ความยุติธรรมทางจิตวิญญาณ” ของถนอม ไชยวงศ์แก้ว ได้ระดมคำศัพท์ทางการเมือง ทั้งแบบสังคมนิยม และอื่นๆ ต่างล้วนถูกนำมาให้ความหมายเป็นไปในทิศทางเดียว เป็นการนำมาสร้างความหมายใหม่ให้กับคำศัพท์ทางการเมือง

ฟังสิ
 ได้ยินไหม
 วันนี้ สิ่งที่คุณคนในโลกประชาธิปไตยอยากรู้เกี่ยวกับตัวคุณ
 มิใช่กรรมพันธุ์ มิใช่สิ่งแวดล้อม มิใช่ครอบครัว
 มิใช่อุปนิสัย มิใช่การศึกษา มิใช่ชนชั้น
 มิใช่ทุนเก่า มิใช่ทุนใหม่ มิใช่อุดมการณ์
 มิใช่พันธมิตร มิใช่คนเสื้อเหลือง มิใช่คนเสื้อแดง

.....
 ดังนั้น สิ่งที่คุณคนในโลกประชาธิปไตยอยากรู้เกี่ยวกับตัวคุณในวันนี้
 จึงมีอยู่เพียงประการเดียวเท่านั้น
 “คุณเป็นผู้กระทำความจริงหรือไม่” เท่านั้น

ฟังสิ
ได้ยินไหม

คำศัพท์ก่อนนี้ถูกตั้งคำถามให้ตอบโดยการฟัง ความหมายของคำอยู่ที่การฟังเพื่อ การได้ยิน “คุณเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่?” ไม่ว่าจะเป็นคนชั้น นายทุนใหม่เก่า เสื้อ เหลืองเสื้อแดง คุณ (ผู้อ่าน) เป็นผู้กระทำความผิดไหม คำตอบที่ได้จากคำถามนี้ จึงอยู่ที่ผู้อ่าน “เลือก” จะให้คำตอบตามสิ่งที่ตนเป็น เสื้อเหลืองแดง นายทุน ชั้นชั้นสังคม ถูกผู้อ่านนำมา ทบทวนอีกครั้ง นี่คือการใช้คำศัพท์ทางการเมืองมาให้อ่านได้สร้างความหมายขึ้นตาม จิตสำนึกหรือ “จิตวิญญาณ” ของผู้อ่านที่เป็นหรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับคำเหล่านี้

ข. คำเชื่อมโยงเหตุการณ์วันสำคัญสร้างความหมายทางการเมือง ในบท “19 กันยายน 6 ปี” ของวัฒน์ วรรลยางกูร เหตุการณ์วันสำคัญ คือ วันวาเลนไทน์ ที่เป็นวันแห่ง ความรักและผู้คนมักมอบดอกกุหลาบให้แก่กัน ถูกกวีนามาใช้เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ทางการเมือง วันสำคัญ ได้แก่ วันที่ 19 กันยายน 2549 ซึ่งเป็นวันเกิดการรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาล พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เพื่อแสดงให้เห็นถึงความ “ไร้แก่นสาร” หรือ “ไร้หลักการ” ของ คนและสังคมไทย

19 กันยายน วันวาเลนไทน์
ก็...ดอกกุหลาบหอบใหญ่ในมือคน
แม่จำเริญรแห่งแดนแสนประหลาด
อยากจกกลับลิ้ม...เดือนตุลา

19 กันยายน วันวาเลนไทน์
ที่นี่ไม่เหมือนใคร ไซ้...ขออย่า

น่าจะไซ้...ไหมครับซึกส์สน
บนถนนรถถังซึ่งซิงมา
ความจำขาดสั้นไร้ไม่เตียงสา
พฤษภา .จำไม่ได้ ไร้ความจำ
ไม่เหมือนใครทั่วหล้าเมืองน่านา
กุหลาบซ้ำเขียวเฉาเฝ้าหอบไป

ค. คำเรียกชื่อบุคคลและสถานที่สร้างความหมายทางการเมือง ในบท “วันนั้น วันนี้ ปีนี้ ปีกลาย 19 MAY 2011” ของไม้หนึ่ง ก.กุนที สถานที่ต่างๆ เช่น ราชดำริ ราชประสงค์ ศาลาแดง เพลินจิต ฯลฯ ที่มีเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมืองของคนเสื้อแดง ซึ่งต่างมีความหมายทางการเมือง คือมีเรื่องราวการต่อสู้ การชุมนุม

ผ่านคืนวันหวั่นหวาดราชดำริ
ผ่านศาลาแดงที่ยังเด่นดำรง
ผ่านเพลินจิต มิตรดำนยันวิทยุ
ผ่านรางน้ำกลางวงอ้อมเขาล้อมตี
ผ่านคลองเตย บ่อนไก่ คนใจสู้
เหมือนเปิดเก้หมา... มันซ่าแกง

ผ่านสันติวิธีทาสราชประสงค์
ผ่านสวนลุม สีลมเล็กหลงคนดี
ผ่านประตูน้ำเกือบเป็นประตูผี
ผ่านบดขยี้ไปถึงทางด่วนดินแดง
เผายารถพรางศัตรู, หลั่งเลือดแห่ง
ไม้ไผ่พุ่ง แทงไม่ถึงเทพชานาน !

วัดปทุมมา คุ่มเป็นอภัยเขต
ผู้สั่งฆ่าช่างต่ำซ้ำช่างสามานย์

พุทธสังเวชไม่พันกระสุนสังหาร
ธรรมสถานรำร้องก้องระงมป็น...

การใช้โวหาร

1. การใช้โวหารในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

ก. การใช้คำถามชวนคิดหรือปฏิบัติ (Rhetorical-question) ในบท “คารวะวีรชน” ของกานต์ ฦ กานท์ มีการใช้โวหารนี้เกือบทั้งบท เช่น

ฤาอีกก็รำลึกคร่ำ	ครวญฝากคำผ่านแผ่นดิน
กูร้องฟ่องแผ่นดิน	ก็เจ็บสิ้นอยู่ฉะนี้?
อีกก็ผู้พลิตน	อีกก็คนจึงจะชี้
จึงมันผู้กาลิ	สำนึกค่า – “ประชาชน”?
...เจ็บไหมเล่าพี่น้อง	ก็เสียงร้องเรากู่กัน
ก็เลือดเนื้อวีรชน	ที่ไหลทันแล้วซืมหาย?

ข. การใช้คำกล่าวทำความหรือการอ้างถึง (Allusion) ในบท “๑๔ ตุลาคม วันมหาประชาราษฎร์” ของอังคาร กัลยาณพงศ์ มีการอ้างถึง “พระเจ้าตากสินมหาราช”

พระเจ้าตากสินฯ สถิตในวิญญาน	กล้าหาญกู้เอกราชอย่าขาดสูญ
ประชาธิปไตยเพื่อไทยสมบูรณ์	รวมศูนย์ดวงใจใสสว่างยุติธรรม

เพื่อแสดงให้เห็นว่าการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย “กู้สิทธิ์อิสระฯ” ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นอย่างไรเกี่ยวกับการ “กู้ชาติ” ของพระเจ้าตากหลังเสียกรุงศรีอยุธยาตนเอง

สิบสี่ตุลาฯ วันมหาประชาราษฎร์	ไทยทั้งชาติร่วมใจจริงยิ่งใหญ่
กู้สิทธิ์อิสระฯ ประชาธิปไตย	อย่าให้ใครใหญ่เหนือรัฐธรรมนูญฯ
ขับไล่พวกเผด็จการมารทมพิพ	ให้สิ้นพวกเหนือกฎหมายสลายสูญ
ชำระล้างฉ้อราษฎร์บังหลวงอาตุร	พูนทุกข์เขเวชอาเพศประลัยไป

ค. การใช้คำแสดงอาการเหมือนคนหรือบุคลาธิษฐาน (Personification) ในบท “ไว้อาลัยทุ่งใหญ่” ของพนมยงค์ ไชยะเดชะ ได้วาดภาพเหตุการณ์ “การล่าสัตว์” ที่ทุ่งใหญ่ไว้อย่างน่าตระหนกและสร้างความสะเทือนใจ

แมงป่องยักษ์ประจักษ์ขึ้น	บนผืนฟ้าในดับพลัน
ฝูงสัตว์พลัดพรากกัน	กระสุนนับพันโปรยปลิว

ดินสะเทือนไม้สะท้านหวั่นไหว	สลัดใบดอกคูนน้อยลอยละลิว
ดอกตะแบกสั้นระรวัช้วยปลิดปลิว	สู่วิวดินฝุ่นตรลบอบอวล
ทิวบาทร้องตระหนก	จตุบาททอกให้หวน
กระสุนเจาะร่างล้มเรรวน	ครวญครำรำหาฟ้าดิน

2. การใช้โวหารในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519

ก. การใช้คำแทนความหมายหรือสัญลักษณ์ (Symbol) ควบคู่กับการใช้คำแสดงอาการเหมือนคนหรือบุคลาธิษฐาน (Personification) ในบท “จากภูพานถึงลานโพธิ์” ของวัฒน์ วรรณยางกูร ได้สะท้อนถึงการใช้โวหารประเภท “สัญลักษณ์” ได้แก่ “โตม” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ควบคู่กับโวหารประเภท “บุคลาธิษฐาน” ที่เป็นการใช้กำลังต่อสู้ การใช้มือเขียนเยี่ยงมนุษย์

ดินสอโดมธรรมศาสตร์เด่นสู่ศึก	เพื่อจารึกหนีเลือดอันเดือดดับ
หกตุลาเพื่อนเราล่วงลับ	มันแค้นคับเคืองตระออกคุเฟ

ข. การใช้คำสื่อเรื่องราวเปรียบเทียบหรืออุทาหรณ์ (Analogy) ควบคู่การใช้คำถามชวนคิดหรือปฏิกุจฉา (Rhetorical-question) ในบท “เกิดวันที่ 6 ตุลา 2519” ของจิระนันท์ พิตรปรีชา ได้ใช้โวหารการใช้คำสื่อเรื่องราวเปรียบเทียบหรืออุทาหรณ์เรื่อง “การทำแท้ง” มาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ความรุนแรง

เมื่อสายใยในชาติขาดสะบั้น	สิ้นสายกรรมมาตุคามไร้ความหมาย
ก่อนกำหนดเกิดถูกกำหนดเพื่อตาย	เพียงลิ่มเลือดและร้ายคล้ายเศษคน

ค. การใช้คำกล่าวทำความหรือการอ้างถึง (Allusion) ในบท “บทสรุปกหกตุลา” ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ได้ใช้โวหารการใช้คำกล่าวทำความหรือการอ้างถึงรัชกาลที่ 7 ที่ได้สละราชสมบัติในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เพื่อแสดงความหมายหรือ “เจตนา” ของประชาธิปไตยที่กวีมุ่งสร้างขึ้น คือเป็นประชาธิปไตยที่พระมหากษัตริย์พระราชทานให้ปวงชนชาวไทย

เจตนาคือประชาธิปไตย	พระปกเกล้าฯ ตรัสไว้ตั้งแต่ต้น
ว่าอำนาจใช่เฉพาะคณะบุคคล	แต่เป็นของปวงชนประชาไทย

3. การใช้โวหารในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์พฤษภาคม 2535

ก. การใช้คำเปรียบเทียบหรืออุปลักษณ์ (Metaphor) ในบท “ฝนแรก” ของจิระนันท์ พิตรปรีชา ได้เปรียบเทียบกระทำความรุนแรงจากรัฐหรือทหารต่อประชาชนผู้

ชุมนุมต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตย ได้แก่ “กระสุนปืน” ที่ยิงใส่ประชาชนในเดือนพฤษภาคม 2535 ซึ่งก็เปรียบเทียบกับ “หยดฝน” หล่นลงในต้นฤดูฝนคือ เดือนพฤษภาคมของปี

ฝนแรก เดือนพฤษภา รินสายมาเป็นสีแดง
ฝนเหล็กอันรุนแรง ทะลวงร่างเลือดพรางพราว

ข. การใช้คำแทนความหมายหรือสัญลักษณ์ (Symbol) คู่กับการใช้คำขัดแย้งกันหรือปฏิกาคพจน์ (Paradox) ในบท “วันที่ฟ้าสีหม่น บทเพลงใหม่ที่ไม่เหมือนเดิม” ของกวีไม่ปรากฏนาม ได้สร้างภาพความขัดแย้งระหว่างความแข็งแกร่งอันเกิดจากภาพทหารหาญ กับความอ่อนโยนอ่อนหวานอันเกิดจากภาพดอกไม้ ระหว่างการมีหรือปรากฏอยู่กับการหายไปของความแข็งแกร่งและความอ่อนโยน

ดอกไม้ ดอกไม้ ดอกไม้หายไปไหน
ทหารเอ๋ย ทหารเอ๋ย ทหารหายไปไหน
ทหารเขาหายไป ในสงคราม...

.....
ดอกไม้- ดอกไม้- ดอกไม้หายไปไหน
ทหารเอ๋ย- ทหารเอ๋ย- ทหารเอ๋ยหายไปไหน
โน่น! เค้ไปเช่นฆ่าประชาชน

ค. การใช้คำกล่าวหาความหรือการอ้างถึง (Allusion) ในบท “หลุโหด หลังคืนวันวิสาข คนกับคนหันมาฆ่ากันเอง” ของกวีไม่ปรากฏนาม มีการอ้างถึง “ความคิดความเชื่อทางพุทธศาสนา” ได้แก่ วันสำคัญทางพุทธศาสนาคือวันวิสาขบูชา

วันวิสาขผ่านไปเพียงข้ามวัน
เหตุการณ์ร้ายแรงเกิดขึ้นบนแผ่นดิน
สังคมเมือง---เมืองแห่งศาสนาพุทธ

ง. การแทนคำหรือนามนัย (Metonymy) ในบท “พระคือผู้ดับทุกข์ของแผ่นดิน” ของนิรันดร กาญจนพันธุ์ คำว่า “ขอพึ่งพระบารมี” เป็นคำหนึ่งที่ใช้แทนความหมายว่า “พระมหากษัตริย์” ซึ่งมีคำเรียกหรือคำแทนคำนี้มากมาย

สัญญาณของการเช่นฆ่า.....น้ำตาฉันทไหล
ได้โปรดเถอะ.....ฉันขอเห็นเป็นครั้งสุดท้าย
ฉันก้มลงกราบ.....
บนพื้นที่ร้อนระอุ.....ขอพึ่งพระบารมี

4. การใช้โวหารในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ 19 กันยายน 2549 กับพฤษภาคม 2553

ก. การใช้คำสื่อเรื่องราวเปรียบเทียบหรืออุทาหรณ์ (Analogy) ในบท “ความยุติธรรมทางจิตวิญญาณ” ของถนอม ไชยวงษ์แก้ว มีการยกเรื่องราวเหตุการณ์ทางการเมือง การสังหารหมู่ในเดือนเมษายน – พฤษภาคม 2553 มาเทียบให้เห็นถึง “จุดยืน” หรือ “จิตสำนึก” ที่เรียกว่า “ความยุติธรรมทางจิตวิญญาณ” ของผู้อ่าน

ฟังสิ

ได้อินไหม

วันนี้ สิ่งที่คุณในโลกประชาธิปไตยเกี่ยวกับตัวคุณ

มิใช่กรรมพันธุ์ มิใช่สิ่งแวดล้อม มิใช่ครอบครัว

มิใช่อุปนิสัย มิใช่การศึกษา มิใช่ชนชั้น

มิใช่ทุนเก่า มิใช่ทุนใหม่ มิใช่อุดมการณ์

มิใช่พันธมิตร มิใช่คนเลื้อยเลื้อย มิใช่คนเลื้อยแดง

และเสียงปืนคำรามจากกองทัพในเดือนเมษา – พฤษภาคม 2553

ที่อาจเป็นสาเหตุทั้งหมดที่ทำให้คุณประกอบกรรม

กรรมที่คุณถูกกล่าวหาว่า

เป็นผู้กระทำให้เกิด “การสังหารหมู่” ผู้เรียกร้องประชาธิปไตย

ข. การใช้คำกล่าวเท้าความหรือการอ้างถึง (Allusion) ในบท “วันนี้ ปีนี้ ปีกลาย 19 MAY 2011” ของไม้หนึ่ง ก.กุนที ได้ใช้โวหารการกล่าวเท้าความหรือการอ้างถึงสถานที่ต่างๆ เป็นจำนวนมากเพื่อแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงเหตุการณ์ทางการเมืองกับสถานที่ต่างๆ

ผ่านคืนวันหวั่นหวาดราชดำริ

ผ่านศาลาแดงที่ยังเด่นดำรง

ผ่านเพลินจิต มิตรด้านยันวิทย์

ผ่านรางน้ำกลางวงอ้อมเขาล้อมตี

ผ่านคลองเตย บ่อนไก่ คนใจสู้

เหมือนเปิดไถ่หมู่หมา... มันฆ่าแกง

ผ่านสันติวิธีทาสราชประสงค์

ผ่านสวนลุม สีลมเลิกหลงคนดี

ผ่านประตูน้ำเกือบเป็นประตูผี

ผ่านบดขยี้ไปถึงทางด่วนดินแดง

เผายางรถพรางศัตรู, หลั่งเลือดแห้ง

ไม้ไผ่ฟุ้ง แทะไม่ถึงเทพชาดาน !

โวหารการอ้างถึงแบบนี้ ได้เชื่อมโยงความรู้สึกนึกคิดให้เกิดขึ้น เป็น “พลัง” เป็น “ส่วนหนึ่ง” ของการต่อสู้ของคนเสื้อแดง ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มคนผู้มีบทบาทนำในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยในขณะนั้น

เรื่อนร่างกวีนิพนธ์การเมือง 4 เหตุการณ์ : ความต่างที่เป็นของเฉพาะในการใช้ฉันทลักษณ์ คำและโวหาร

เรื่อนร่างหรือรูปแบบกวีนิพนธ์การเมืองที่กวีสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อตลอดจนเป็นเครื่องมือในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในเหตุการณ์ทางการเมืองทั้ง 4 อันได้แก่ 14 ตุลาคม 2516, 6 ตุลาคม 2519, พฤษภาคม 2535 และ 19 กันยายน 2549 กับพฤษภาคม 2553 ต่างสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการใช้ภาษาทั้งในด้านการใช้ฉันทลักษณ์ การใช้คำ และการใช้โวหาร ที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละเหตุการณ์ ดังนี้

การใช้ฉันทลักษณ์ในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 นิยมใช้กลอนมากที่สุด ตามมาด้วยกาพย์ และอื่นๆ เป็นส่วนน้อย เกือบทั้งหมดแสดงถึง “ความไม่เคร่งครัด” ในการใช้ตามแบบแผนฉันทลักษณ์ ดังกลอนสุภาพ จะพบว่าส่วนใหญ่ไม่เคร่งครัดจำนวนคำ คือแทนที่จะเป็น 8 คำทุกวรรค กลับเป็นว่าบางวรรคมีน้อยหรือมากกว่าหรือกลุ่มกลอนไร้ฉันทลักษณ์ กลุ่มรูปแบบอื่นผสม และกลุ่มฉันทลักษณ์เลื่อนเหล่านี้ล้วนแสดงถึงการไม่เคร่งครัด คือ ใช้แบบแผนฉันทลักษณ์อื่นในกรณีกลุ่มกลอนไร้ฉันทลักษณ์ ใช้ท่วงทำนองหรือลีลาอื่นเข้ามาร่วมกับแบบแผนฉันทลักษณ์กรณีกลุ่มรูปแบบอื่นผสม และใช้แบบแผนฉันทลักษณ์ที่ไม่อาจจัดเข้าเป็นแบบแผนฉันทลักษณ์ใดได้ในกรณีกลุ่มฉันทลักษณ์เลื่อน ยกเว้นกลุ่มฉันทลักษณ์ผสมที่ผู้แต่งได้แสดงความสามารถทางวรรณศิลป์ตามแบบแผนฉันทลักษณ์โบราณอย่างเคร่งครัดทั้งจำนวนคำและท่วงทำนอง ได้แก่ “ลิลิต” ที่เป็นการผสมแบบแผนฉันทลักษณ์ระหว่างโคลงกับร่าย และเป็นการผสมระหว่างแบบแผนฉันทลักษณ์กาพย์ยานี 11 กับแบบแผนฉันทลักษณ์กลอนสุภาพ

การใช้ฉันทลักษณ์ในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 กวีนิยมใช้กลอนมากที่สุด ตามมาด้วยกาพย์ และอื่นๆ เป็นส่วนน้อย และเกือบทั้งหมดแสดงถึง “ความไม่เคร่งครัด” ในการใช้ตามกฎเกณฑ์ทางฉันทลักษณ์ เช่นเดียวกับการใช้ฉันทลักษณ์ในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 แต่ต่างที่ไม่มีกลุ่มรูปแบบอื่นผสม

การใช้ฉันทลักษณ์ในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 กวีนิยมใช้กลอนเปล่าหรือกลอนไร้ฉันทลักษณ์มากที่สุด ตามมาด้วยกาพย์ โคลง และ

อื่นๆ เป็นส่วนน้อย และเกือบทั้งหมดแสดงถึง “ความไม่เคร่งครัด” ในการใช้ตามแบบแผน กฎเกณฑ์ทางฉันทลักษณ์ เช่นเดียวกับการใช้ฉันทลักษณ์ในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหา เกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 แต่ต่างที่ไม่มีกลุ่มรูปแบบอื่นผสมเหมือนการใช้ ฉันทลักษณ์ในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519

การใช้ฉันทลักษณ์ในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ 19 กันยายน 2549 กับพฤษภาคม 2553 กวีนิยมใช้กลอน โดยเฉพาะกลอนสุภาพ มากที่สุด ขณะที่กลอน เปลา่หรือกลอนไร้ฉันทลักษณ์กวีนิยมเขียนรองลง และอื่นๆ เป็นส่วนน้อย โดยเกือบทั้งหมด แสดงถึง “ความไม่เคร่งครัด” ในการใช้ตามแบบแผนทางฉันทลักษณ์ เช่นเดียวกับการใช้ฉันท ลักษณ์ในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 แต่ต่างที่ไม่มี กลุ่มรูปแบบอื่นผสมเหมือนการใช้ฉันทลักษณ์ในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับ เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 และพฤษภาคม 2535

การใช้คำ ในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

ก. คำกลุ่มเดียวกันและคำคู่ตรงข้ามร่วมสร้างความหมาย “การเมืองเรื่อง ธรรมะ” นี้คือลักษณะการใช้คำเพื่อเชื่อมโยงหรือแสดงความเกี่ยวข้องกับ “หลักธรรม” ซึ่ง ไม่ใช่ของศาสนาอื่นใด นอกจากของศาสนาประจำชาติไทย คือพุทธศาสนา เพียงแต่ในกวี นิพนธ์การเมืองกลุ่มนี้มีลักษณะการใช้คำกลุ่มเดียวกันและคำคู่ตรงข้าม

ข. คำประกอบขึ้นเพื่อสื่อความหมายเฉพาะทางการเมือง เป็นลักษณะ การใช้คำถ้าอยู่ในบริบทอื่นจะมีความหมายทั่วไปตามคำศัพท์บัญญัติของมัน แต่ในกวีนิพนธ์ การเมือง คำเหล่านี้จะมีความเฉพาะทางการเมือง

ค. คำมีภาพขัดแย้งแต่ร่วมสร้างภาพ “การเมืองเรื่องสง่างาม” ข้อที่นำ สังกัดคือ การใช้คำในกวีนิพนธ์การเมืองกลุ่มนี้ มีลักษณะ “คละเคล้า” ทั้งด้านความสูญเสีย เลือดเนื้อและด้านความกล้าหาญเสียสละเลือดเนื้อ ทำนองว่า ถึงแม้จะมีความสูญเสียเลือด เนื้อเกิดขึ้นแต่ก็เป็นความสูญเสียที่ผ่านจิตใจกล้าหาญพร้อมเสียสละ

การใช้คำในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519

ก. คำร่วมสัญลักษณ์สร้างความหมาย “การก้าวผ่านเพื่อก้าวสู่ชีวิตใหม่ ทางสังคมการเมือง” กวีนิพนธ์การเมืองกลุ่มนี้มีลักษณะการใช้คำร่วมกับการใช้สัญลักษณ์ เพื่อสร้างความหมายเฉพาะทางการเมือง ในที่นี้ก็คือการก้าวผ่านความเลวร้ายเพื่อก้าวสู่ชีวิต ใหม่ที่ดีกว่าทางการเมือง

ข. คำเชื่อมโยงกับศาสนา และพระมหากษัตริย์ แสดงการเมืองเรื่องศาสนา และพระมหากษัตริย์ กวีนิพนธ์การเมืองกลุ่มนี้ มีลักษณะการใช้คำไม้ไซเพื่อแสดงการเชื่อมโยงกับศาสนาพุทธเท่านั้น หากยังพบว่า มีลักษณะการใช้คำเชื่อมโยงกับพระมหากษัตริย์ด้วย

ค. คำสร้างภาพเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เป็นเรื่องประชาธิปไตยไร้เดียงสา ลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของการใช้คำในกวีนิพนธ์การเมืองกลุ่มนี้ มีการสร้างคำแสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ทางการเมือง 6 ตุลาคม 2519 เป็นเรื่องความรู้เดียงสาทางประชาธิปไตยของสังคมไทย

การใช้คำในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์พฤษภาคม 2535

ก. คำเชื่อมโยงกับศาสนา และพระมหากษัตริย์ แสดงการเมืองเรื่องศาสนาและพระมหากษัตริย์ เช่นเดียวกับกลุ่มกวีนิพนธ์การเมือง 6 ตุลาคม 2519 คือมีการใช้คำแสดงถึงการเชื่อมโยงกับพุทธศาสนาและพระมหากษัตริย์ แต่ต่างตรงที่การใช้คำกลุ่มนี้ มีการระบุชัดขึ้นหรือใช้คำบ่งถึงโดยตรง (ขอพึ่งบารมี)

ข. คำขัดแย้งร่วมสร้างความหมายทางการเมือง คือการทำผิดหน้าที่ของทหาร นี้ก็คล้ายการใช้คำในกลุ่ม 14 ตุลาคม 2516 เพียงแต่ในกลุ่มนี้ มีลักษณะระบุถึงคำขัดแย้งที่นำมาสร้างความหมายทางการเมืองนั้น เป็นความหมายถึงการทำผิดหน้าที่ของทหาร

ค. คำเชื่อมโยงธรรมชาติแสดงความหมายทางการเมืองที่มีทั้งด้านดีและร้าย การใช้คำกลุ่มนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่ม 14 ตุลาคม 2516 พบว่ามีความคล้ายกันตรงที่เป็นลักษณะการใช้คำเพื่อแสดงถึงสภาพ “คละเคล้า” กันทั้งด้านดีและด้านร้าย เพียงแต่ในกลุ่มนี้ เป็นการใช้เหตุการณ์ทางธรรมชาติ (ฝนตก) มาแสดงความหมายนี้

การใช้คำในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ 19 กันยายน 2549 กับพฤษภาคม 2553

ก. คำศัพท์ทางการเมืองต่างถูกให้ความหมายทางการเมืองเหมือนกันหมด

ข. คำเชื่อมโยงเหตุการณ์วันสำคัญสร้างความหมายทางการเมือง

ค. คำเรียกชื่อบุคคลและสถานที่สร้างความหมายทางการเมือง

จะเห็นได้ว่า การใช้คำในกวีนิพนธ์การเมืองกลุ่มนี้มีลักษณะเป็นการสร้างความหมายทางการเมือง คล้ายกับกลุ่มอื่นๆ แต่ต่างตรงที่มีการนำคำศัพท์ทางการเมืองมาให้ความหมายใหม่ โดยการทำให้ความหมายเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (มีความหมายเหมือนกัน) ในการกระตุ้น “สำนึก” ของผู้อ่าน, มีการการใช้คำเชื่อมโยงเหตุการณ์วันสำคัญต่างๆ ของสังคมมาแสดงถึงความไร้หลักการทางการเมืองของคนในสังคมไทย รวมทั้งมีการระบุชื่อ

บุคคลและสถานที่ต่างๆ เพื่อสร้างความหมายทางการเมือง โดยเฉพาะชื่อและสถานที่ที่ประชาชนใช้ในการชุมนุมเพื่อต่อสู้ทางการเมือง

การใช้โวหารในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

ก. การใช้คำถามชวนคิดหรือปฏิจำจณา (Rhetorical-question)

ข. การใช้คำกล่าวทำความหรือการอ้างถึง (Allusion)

ค. การใช้คำแสดงอาการเหมือนคนหรือบุคคลาธิษฐาน (Personification)

การใช้โวหารในกวีนิพนธ์การเมืองกลุ่มนี้ มีการใช้โวหารคำถามชวนคิด อันเป็นการนำเสนอการตั้งคำถาม เพื่อแสดงถึงการทบทวนเรื่องประชาธิปไตยในสังคมไทย มีโวหารการอ้างถึงย้อนไปสู่พระเจ้าตากสินมหาราช รวมทั้งโวหารบุคคลาธิษฐานที่กวีมุ่งแสดงความสะเทือนใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องความไม่เป็นธรรมที่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองกระทำต่อทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นสมบัติร่วมของสังคมไทยซึ่งรวมถึงของสังคมโลกมนุษย์

การใช้โวหารในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519

ก. การใช้คำแทนความหมายหรือสัญลักษณ์ (Symbol) ควบคู่กับการใช้คำแสดงอาการเหมือนคนหรือบุคคลาธิษฐาน (Personification)

ข. การใช้คำสื่อเรื่องราวเปรียบเทียบหรืออุทาหรณ์ (Analogy) ควบคู่การใช้คำถามชวนคิดหรือปฏิจำจณา (Rhetorical-question)

ค. การใช้คำกล่าวทำความหรือการอ้างถึง (Allusion)

การใช้โวหารในกวีนิพนธ์การเมืองกลุ่มนี้ มีลักษณะการผสมผสานระหว่างโวหาร เช่น ใช้โวหารอุทาหรณ์กับโวหารปฏิจำจณา อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงกวีเข้าใจสถานการณ์ทางการเมืองดีแล้วตั้งคำถามเพื่อให้สังคมไทยได้ขบคิด โวหารสัญลักษณ์กับโวหารบุคคลาธิษฐาน ที่แสดงถึงการมุ่งสร้างสำนึกใหม่ร่วมและการสร้างความสะเทือนใจต่อเหตุการณ์ทางการเมือง นอกจากนี้ยังมีโวหารการอ้างถึง ซึ่งแสดงถึงความเป็นเฉพาะของเหตุการณ์ คือเป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่กวีมองว่าเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ ได้แก่ รัชกาลที่ 7

การใช้โวหารในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์พฤษภาคม 2535

ก. การใช้คำเปรียบเป็นหรืออุปลักษณ์ (Metaphor)

ข. การใช้คำแทนความหมายหรือสัญลักษณ์ (Symbol) คู่กับการใช้คำขัดแย้งกันหรือปฏิกาคพจน์ (Paradox)

ค. การใช้คำกล่าวทำความหรือการอ้างถึง (Allusion)

ง. การแทนคำหรือนามนัย (Metonymy)

น่าสังเกตว่าการใช้โวหารในกวีนิพนธ์การเมืองกลุ่มนี้ มีลักษณะการใช้โวหารประเภทอุปลักษณ์เพื่อแสดงความใกล้ชิดกับเหตุการณ์ในลักษณะ “ร่วมเป็น” รวมทั้งมีการใช้สัญลักษณ์คู่กับโวหารปฏิภาคพจน์ ที่นอกจากแสดงให้เห็นความต้องการมุ่งสร้างสำนึกร่วมแล้วยังเป็นการนำเสนอสำนึกใหม่ทางการเมืองในเรื่องการทำหน้าที่ “ผิดที่ผิดทาง” ของทหารหรือกองทัพไทย การใช้โวหารการอ้างถึง แสดงการนำเรื่องการเมืองไปเกี่ยวข้องกับเรื่องศีลธรรมทางพุทธศาสนา และโวหารนามนัย เป็นการสร้างวาทกรรมการเมือง เรื่องพระมหากษัตริย์ แสดงความเกี่ยวข้องระหว่างการเมืองกับพระมหากษัตริย์ ในฐานะพระมหากษัตริย์คือผู้ดับทุกข์ทางการเมืองได้

การใช้โวหารในการเขียนบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ 19 กันยายน 2549 กับพฤษภาคม 2553

ก. การใช้คำสื่อเรื่องราวเปรียบเทียบหรืออุทาหรณ์ (Analogy)

ข. การใช้คำกล่าวเท็จความหรือการอ้างถึง (Allusion)

ที่จริงการใช้โวหารในกวีนิพนธ์การเมืองกลุ่มนี้มีหลากหลายมาก ทว่าโวหารที่สำคัญที่ยกมาคือ โวหารอุทาหรณ์และโวหารการอ้างถึง โวหารอุทาหรณ์ จะพบว่ากวีมุ่งสร้าง “สำนึกร่วม” ในเรื่อง “ความยุติธรรม” ทางการเมือง การที่ประชาชนถูกรัฐกระทำความรุนแรง “สังหารหมู่” ในเดือนพฤษภาคม 2553 สังคมไทยจัดวางสถานการณ์นี้ไว้อย่างยุติธรรมหรือไม่ ส่วนโวหารการอ้างถึง จะพบว่ากวีมุ่งใช้แสดงความผูกพันกับสถานที่ต่างๆ เช่นราชประสงค์ ศาลาแดง สวนลุม เพลินจิต ประตูน้ํา เพื่อเปิดเผยเรื่องที่ประชาชนถูก “รัฐ” ปราบปรามเช่นห่าอย่างป่าเถื่อน และโยงความคิดผู้อ่านไปสู่ “สำนึกร่วม” ในเรื่องของประชาชนผู้เสียสละต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย

บทสรุป

กวีนิพนธ์การเมืองที่กวีสร้างสรรค์ขึ้นเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ทางการเมืองทั้ง 4 เหล่านี้ ล้วนแสดงให้เห็นว่า เรือนร่างหรือที่เรียกว่า “รูปแบบ (Form)” การใช้ภาษาของกวีนิพนธ์การเมืองมีความแตกต่างทั้งในด้านการใช้ฉันทลักษณ์ การใช้คำ และการใช้โวหาร ถึงแม้บางส่วนในหลายเหตุการณ์การเมืองเหล่านี้จะเหมือนกัน เช่น นิยมเขียนเป็นฉันทลักษณ์ประเภทกลอนมากเป็นอันดับหนึ่ง การใช้คำ นิยมสร้างคำให้ความหมายใหม่ทางการเมือง การใช้โวหาร ต่างล้วนใช้โวหารการอ้างถึงก็ตาม แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดจะพบว่าความ

เหมือนเหล่านี้ล้วนมี “ความต่าง” ซ่อนอยู่ ซึ่งหมายถึง เรือนร่างของกวีนิพนธ์การเมืองมีลักษณะ “เป็นของเฉพาะ” ของแต่ละเหตุการณ์นั่นเอง

ประเด็นน่าขบคิดต่อจึงคือ ในเมื่อการแสดงออกทางภาษามีความต่างที่ควรคำนึงเป็นพิเศษ การแสดงออกทางการเมืองของสังคมไทยอยู่ในทิศทาง การคำนึงถึงความต่างนี้หรือไม่?

เอกสารอ้างอิง

ธงชัย แซ่เจี๋ย. (2555). แนวคิดประชาธิปไตยในกวีนิพนธ์การเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า

พ.ศ. 2546-2553. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นพพร ประชากุล และชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์. ทฤษฎีวรรณกรรม. วารสารร่วมฤกษ์ 15, 2 (ต.ค. 2539-ม.ค. 2540) 27-43.

ไพลิน รุ่งรัตน์. (2550). กวีนิพนธ์บนถนนประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย กองทุนศรีบูรพา และสโมสรสยามวรรณศิลป์.

ภิญญา กองทอง. ผู้ร้ายการเมือง : ความเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏในบทกวีการเมือง. ศิลปวัฒนธรรม 23, 12 (ต.ค. 2545) 105-118.

รีนฤทัย สัจจพันธุ์. (2541). ๒๕ ปี ๑๔ ตุลา มองผ่านวรรณกรรมเพื่อชีวิต. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการโครงการ 25 ปี 14 ตุลา.

สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2539). วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : บริษัทเอส.อาร์.พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.